

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres meses. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . . 1½ Ral
Al estranger, tres meses. . . 9 »		Los no suscriptors, per id. . . 1 »
Un número sol. 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionales.

SUMARI.

Autógrafo d' En Maurici Carrió.—Poblacions de Catalunya qu' han batut moneda: per Joaquim Botet y Sisó.—La flor solitaria (Poesia): per Geroni Forteza.—E' ací y d' allà: per Joan Montserrat y Archs.—Dels certámens artístichs á Grecia (Continuació): per S.—Al peu del bressol (Poesia): per Francisco Butinyá.—La companyia dramática de Mayergöi: per Joseph Roca y Roca.—Las esposallas del mort (Acabament): per T. de B.—Bibliografía: per A. Aulesia y Pijan.—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.

A causa del acopiament d' originals, no poguérem donar en temps mes oportú la ressenya de lo succehit en la immortal jornada del sis de Juny feta per un dels que mes activament hi prengueren part.

Heus' aquí, esmenat sols en sa ortografia com ho resa un

AUTOGRAFO D' EN MAURICI CARRIO.

Es públich y notori que en 1808, lo senyor Ministre de Espanya era francés y anomenat Godoy. Aquest essent francés se entengué ab lo senyor Bonaparte ó Napoleon y sabé enganyar lo Rey Fernando VII á que donés pas á las tropas del citat Napoleon per anar á...

Y lo senyor Rey per nostra desgracia hi convinqué; tant públich es lo que de per tot se apoderaren, á lo menys de tots los caps de partit; pero de la Capital en primer lloch de Madrid; de manera, que allí ja sen apoderá un tal princep Murat com á Rey universal; y aquest ja tingué valiment per entendre-se ab tots los mes ríchs de cada poble; igualment per las Ciutats y Vilas grans: y plassas de Armas en primer lloch; fortaleras totes, sols Cardona quedá libre en Catalunya.

Que mes públich pot ser que lo saber que lo dia dotze de dit any, santa Eulària per memoria, que entraren á Barcelona ab son General ben arreglat y amos ells ab tot y per tot? Ja may mes tingueren repòs hasta que tingueren tot lo Regne ven arreglat y segur de paper sellat, y demes per ferso obehir ab tot y per tot. Ells tingueren la mira de extendrer las ordres, plechs, ofícis y paper sellat per tot lo Regne ó provincias: y que la Catalunya fos la última porque ja la contavan mes áspera que las demés; y aixís fou; Per rara casualitat se sapigué de cert lo

dia que havia de arribar lo paper sellat en esta de Manresa, que fou lo últim corregiment; se apervingueren uns quants de ben fins per la hora ficsa; y lo matex fou arribar á la plassa major lo carro que lo portaba dir al carreter que se apartás y en seguida cremaren lo carro y lo paper sellat y totes las demés ordres que portava; luego lo gran crit de viva lo Rey y morian los francesos; luego se compongué un alsament de gent qua feya horror; en seguida prengueren tots los francesos que se sapigueren en la Ciutat de qualsevol classe que fossin, seguint tota la Ciutat com se suposa carrer per carrer perquè non quedés cap; y posantlos presos á tots; sols un que se resistí que lo mataren; Aquest era un que se estava á la casa del Sr. Onofre Batlles fent de tintorer per ells matexos; y per so ja may mes dita casa ha perdat lo nom de tint del senyor Damiá; los senyors afrancesats se valgueren de la astucia ó picardia de que quant passavan per los carrers los que prenián als francesos tancaren las portas y balcones: y del detras de las vidrieras estaban prenent los noms, ó motius de tants quants ne conexian; Dels quals feren unas llistas per ferne us quan los convindria; No picaren tant de floix aquella gent que luego feren de manera que allo fcs un alsament general y en seguida pujaren á la casa de la Ciutat, y ab un modo prudent digueren al señor Ajuntament que passassen quiscunt á casa sua y que quedaban enterament dibullits: y aquells sens resistencia cumpliren; Ab tota prontitut formaren una junta de uns homens respectables idónios per qualsevol cosa com ho ensenya la obra que dexaren tan arreglada com se veu: lo que no me entretinch á citarla per la brevedat del temps.

Los senyors Afrancesats ja no tingueren repòs fins á buscar un subjecte que se empenyás á anar á encontrar al General francés á Barcelona, á fi de donarli conexement de tot lo que havia passat en Manresa, qual subjecte fou lo senyor Canonge Dñ Ramon Montanya resident de la matexa; y per qual fi li entregaren las sobreditas llistas, mula y mosso, qual era Francisco Font dit lo Neno de las Escodinas.

Quan la Junta de nou criada vegé aquesta novetat, feren luego diligencias per fer una Novena á la Seu: en honra dels S. S. Martres, sant Jaume y sant Ignasi; dita Novena feya lo senyor Ignasi Pla; y feu los sermons lo pare Joan Baptista Rocaver, Religió

Minim; mentres estavan fent dita Novena lo dia de Pasqua de Pentecòstes: sis del mes de Juny del dit any entrè las sis horas del matí ó dos quarts de set comparegue lo senyor ja citat Canonge Muntanya; presentantse á la Junta dient aquestas paraulas; que ell venia ab recado ó ordre del General francés de Barcelona, que se havia de cremar la Ciutat entera ab tots los habitants dintre; en paga del delict que avian comès; y que lo unich remey que hi havia era que la matexa Junta de nou creada se formés y en seguida prengues las claus de la Ciutat, y marxás á recebre lo Exercit y entregarlas al General que á qual fi venia per executar la crema sobredita; y que axò havia de ser ab tota prontitut; porque ell matex ja havia dextat al dit General á la vila de Martorell aguerit ab tot orgull.

Dexo á la consideració de qualsevol, lo insult que tingueren los subjectes que componian la Junta aquella, ab un anunci tan fatal; gran sort fou que lo qui havia dirigit lo nombramen de aquells homens los encarregá que sobre tot no hi possessin cap individu rich, ni cap de pobre; porque lo rich ab son orgull sempre vol governarhotot; y al matex tems eran molt poch los que no eran malalts ó afrancesats; y que los pobres no hi convenian: aquets no per no ser bons, sino porque lo pobre ab sa miseria es mes facil lo seduirlo, y axis es que feren una eleccio del tot arreglada com ho ensenyan las obras que se han vist y se dexan veurer; Es dir: que no plangueren res ab bens ni personas; Rebuda la cruel noticia del senyor Canonge Muntanya, comensa la dita Junta á discorrer y resumir que es lo que havian de fer ab un laberinto com aquell; la Junta ferma per fer guerra; lo Governador que encara no lo avian tocat qual era fet ó nombrat per lo matex Govern ho refredava ab unas rahons molt convincents dientlos; Com pensan fer guerra sens tenir armas, ni municions; faltan soldats, no tenen Gefes ni fondos: es dir falta tot lo necessari per axò; Mirin que se van á comprometre al doble de lo que han fet; per últim van á acabar de perdre aquesta ciutat que ab conciencia no poden fero; Pues jo los asseguro que jo per ma part desde ara ja protesto; y si volen dexarme fer á mi, jo los asseguro del tot la pau y la tranquilat.

La Junta aquella com estava composta de uns homens que no ni havia cap de pollat, tots á la una se decidiren á fer guerra y en seguida nombraren un capitá, lo unich que conegueren apte per axò, qual fou lo abaix firmat; promptement campanas al ayre; pregons de pena de la vida tothom, generalment á las armas; y que los que n tenian, ó anarhi ó dexarlas; y lo senyor Canonge Muntanya jo no diré que fos doient sino que tambe refredava la cosa un tan, ab las rahons del Governador, dientlos: senyors com pretenen fer guerra faltats de tot lo necessari; Pues á les horas ja fou precis de traurerme la careta de la cara y parlarlos clar porque estava allí present esperant la decisió de tots ells; y al matex temps desesperat per ser un dels que mes compromesos estavan en tot y per tot vas parlarlos clar dient:

Senyors ja es temps de decidirse; ja no es temps de rodeos; es precis que determinian una cosa ó altre; si lo senyor Canonge ha dextat las tropas á Martorell que venian no se que volen esperar? pues vostres te-

men tan sent amos: pues jo no temeré jens sent mosso; y los asseguro que sol men vas á declararlos la guerra; pues mes me acomoda morir al camp de batalla que no afrentosament al cadafalch; Repetintlos: senyores al cel nos vegem tots, y ab lo trabuch á las espatillas salto la escala; la plassa estava plena de gent y me preguntaren ahont anava y respongui á fer guerra als S. S. Gabayts; en seguida se desplega tota aquella plassa de gent seguintme á mi tot dret al pont de fusta, y allí me vas posar á passar una petita revista: y veient que ja passavan de mil los que me seguian vas fer alto dientlos: Aguardauvos aquí un poch; es dir, que de aquí un quart seré aquí, pues he de arribar á la Junta sens falta; en efecte, passo allí y los dich senyors sabran com me trovo ab tanta gent al pont de fusta, pero sens Armas, Municions n Aliments; Me respongueren que; en quan á Armas ni Municions no sabian que ferhi: pero que en quan als Aliments quedava al seu carrech y que no passés cuydado de res.

Serian las nou del matí, lo citat dia sis de Juny de 1808; la gent que me seguiren passavan de mil; las armas que teniam de foch foren disset; y la mitat armas de cassar, que la mitat no alcansavan la bala de onsa; las municions, las vas portar a la ma ab un mocador com aquells que portan la beguda per esmorsar en una font; penso sieran vuyt plechs; al punt del mitx dia si no equivoco arribarem á Can Massana; hostal propi de Montserrat; y al matex temps los francesos arribavan al poble del Bruch á mitja hora de nosaltres; en seguida plantarem la bateria nes amunt en un tosal rodó que hi ha; promptament escullirem tres ó quatre minyons dels mes confiat que ja havian servit ab mimatex en 1794, cuantre los francesos tambe; y los vas dir de repente, repartiu tota la gent ben clars que agafian tota la montanya, y quan sian repartits assegureuvos de no dexarne fugir ó regular cap; jo ja vos asseguro posarme al devant de tots: pero antes es precis parlar clar; si teniu cor ó no, si ataquem potser morirem; pero morirem alegrement per la fe de Jesucrist, y sino ataquem havem de fugir ó presoners; fugir no som salvats porque tota la Espanya es sua, som perduts; presoners per ma part no hi comvinch, perquè: per lo sol escarmon de ser los primers lebanats de Espanya nos matarán ab mil torments: y per ser mártir no esbo tothom; y per lo matex vos dich endavant; ditas aquestas paraulas los crido: gestau á punt? respongueren que si; dich donchs agenollauvos tothom y diguem una salve á N. Sra. de Montserrat, y un acte de contrició y á ells; pero quan ells vegeren tota aquella montanya de gent sobre, que se tirava atacar sens quasi ningun tiro, pensaren que nos hi tiravam á la bayoneta; axò dit per los matexos presoners que ferem allí matex.

Lo cert es que fugiren sens detenirse fins á Barcelona; dexant la carretera plena de fusells, motxillas, sabatas y demes; los prenguerem dos canons ab los tiros; y ab las suas armas mateixas los acompanyarem fins á Martorell, y se feu foch; pues á fer quatre horas mes de dia asseguro que los acompanyavam á Barcelona; es dir los que haurian quedat vius.

Pues ara dexo á la consideració dels oyents ¿que tal? nosaltres poch, poch habils; sens armas, sens municions, faltats de aliments y de tot, gefes y demés, con-

tra un exercit tan numerós; tan aguerrit, provist enterament de caballeria de duas classes; curaceros, llaneros y brigadas de tot lo necessari sens dexar á tras la artelleria: ¿no podem dir que es un miracle de N. Sra. de Montserrat dels S. S. Patrons sant Ignasi y sant Jaume que com á patrons tots, los feyan la novena en esta ciutat com á dalt tinch dit; pues per miracle ho tingué tothem; y com á tal, la Iglesia de esta ciutat celebrava la festa tots los anys al segon dia de pasqua pentecostes, lo dia sis de Juny, que fou lo dia que succehi; pues dita festa del tot autèntica se comensá aquell matex any 1808, y seguí fins á 1820, almenys: es dir fins que aquesta sarna que sufrim ho destorvá.

Senyor, si tot lo dit tenim per miracle no será menos portento lo que mes avall trovarán; es notori que anant de Manresa á Barcelona per la carretera, entre altres pobles sen troba un anomenat Abrera; y la carretera passa molt aprop de ell; y en la dita carretera hi ha un pont molt prop tambe de dit poble; aquest pont antes era de fusta, es dir en 1808 encara ho era; el sobredit poble anomenat Abrera entre altres hi havia un home molt vell; que per los méus ulls seria de 75 á 80 anys; y aquest quant lo exercit francés pujava per cremar y degollar Manresa s' ho estava mirant desde la casa sua; y quant hagueren passats sens dir res á ningú: prengué un cova de carbó, y sen aná dret al pont, y com lo pont era de fusta com tinch dit: lo dit vell se entretingué á introduir las brasas del carbó dintre las bigas y fustas de dit pont; y quant esitgué llest picá foch; y dit foch lo introduí ab lo carbó; lo carbó lo introduí á la fusta: y la fusta va anar cremant tot ensumort, sens fer flam ni res, perque com lo pont era tan vell y carregat de humitat y pols de la carretera, ni tampoch se conexia que hi hagués foch; pero lo cert es que quant lo exercit francés tingué que recular fugint corrents, quant volgueren passar la artilleria lo pont se va partir enterament; y tan se va partir que los canons, curenyas y tiros de mulas tot caygué bax al riu pont y tot; y lo dit exercit ni tampoch se detingué en mirar lo que quedava al detras sino fugir; de manera que com eram en temps de calor nosaltres tinguerem que colgar ó be enterrar las mulas perquè no posquiam aguantar de fetor; y en seguida prenguerem los canons de artilleria que ells dexaren y á forsa de bous los portarem en una casa anomenada Can Massana, propia dels frares de Montserrat; alli plantarem lo campament.

Pues senyors, pregunto jo ara, aquell home tan vell que posá lo carbó y foch al pont de Abrera, qui li va dir que aquell exercit tan arrogant y tan ben arreglat tindria que recular? qui fou lo qui digué en aquell home, los francesos no arribarán á Manresa? qui fou que digué en aquell vell, tú seras la desgracia que perdrán tot lo mellor que portan que axis fou? que ha de ser? la ploma del Redemptor que axis ho havia decretat; y que per la sua santissima mare fos executat; basta que fos en terreno de Monserrat.

ADVERTENCIA.

Senyors, tot lo que ara vas á dir es fora del cas preposat; però crech que no farà ningun mal lo saver-

ho; una advertencia may fa nosa y es: que nosaltres mentres forem poch y curts de talents y quasi faltats de tot, ab ells matexos, matantlos, nos ferem richs de tot lo necessari; de manera que arreglarem un acampament del tot ben parat, lo que sostinguerem tres anys cumplerts; y los que hi ha enterrats per los vols de esta ciutat si posquian ressucitar, crech que taparian lo sol; ells cremaren la ciutat, y la casa mia fou la primera, pero també sont molts mils los que he culgats; però tan bon punt nos donaren gefes y generals per governarnos ho perderem tot; la nostra sort fou de poder arregar lo senyor Baró de Erolis pues aquell fou lo qui ho torná arreglar del tot y en pau descanse amen.

MAURICI CARRIÓ.

POBLACIONS DE CATALUNYA

QUE HAN BATUT MONEDA.

Cómi indica 'l lema del present article, no tenim la pretensió de fer un treball científich de numismática catalana; treball que molt bé 'ns estalvia l'excelenta obra d' En Joseph Salat, (1) á la que remetem al lector: però com sia que de l' any 1818 ensá, en que 's va publicar dita obra, s' han descobert gran nombre de monedas catalanas y s' ha adelantat molt en l' estudi de las ja conegudas, tractem sols de reunir en un breu resúmen las noticias qu' avny dia 's tenen dels pobles de Catalunya qu' han acunyada moneda en las diferentes épocas históricas.

Pera major claretat dividirém nostre treball en duas parts: primera, desde 'ls més antichs temps fins als Comtes independents; segona, desde dits Comtes fins al present, ó sia monedas propia y esclussivament catalanas.

I.

Es opinió valguda que las colonias gregas, qu' en la costa de Llevant de la Península Ibérica s' establiren, ensenyaren als naturals del país l' us de la moneda, axis com los Fenicis l' havian ensenyat als pobles que'l Mitjorn de la matexa ocupavan. Lo cert es que las monedas més antigas del país, conegudas fins ara, son las propias de las colonias qu' aquellas gents á Espanya fundaren.

No 's conex cap moneda fenicia acunyada á Catalunya, mes en cambi las únicas monedas gregas descobertas, batudas á Espanya, son catalanas y propias de las antigas colonias de Rosas y Empurias, situadas á la costa del mar prop del Pirinen, en l' avny provincia de Girona. No es possible ficsar ab eczactitut l' época en que va comensar la sua acunyació, la qu' en nostre concepte, als menys per lo que respecta á las d' Empurias, no 's pot remontar més enllá del segle V avans de la nostra era. Altras monedas ab characters céltichs se conexen, batudas imitant lo de las empuritanas, de las quals no 's pot sapiguer quinas son propias de Catalunya, per no haverse pogut encara descifrar sas llegendas.

(1) «Tratado de las monedas de Cataluña. Barcelona.»

Més tart, dos setgles avans de J. C., seguint los càlculs d' En Heiss, (2) s'estengué considerablement per Catalunya, com per lo demés d' Espanya, la fabricació de la moneda, entre 'ls diferents Estats ó pobles, formats per la barreja de las rassas ibérica y cèltica que llavors l' habitavan. Los datos reunits dels punts ahont comunment se troban las monedas, dels tipos particulars qu' algunas d' ellas presentan y de las llegendas cèlticas que s' han pogut descifrar, permeten atribuhir algunas d' ellas, ab certesa quasi absoluta, als següents punts de Catalunya: — *Coselans*, batuda probablement á Tarragona; *Ilergets*, á Lleyda; *Ausa*, capital dels Ausetans, avuy dia Vich; *Hawthica* ó *Indica*, capital dels Indigets, més tart Empurias, y *Cissa*, població dels Lacetans que, segons Gregori Lopez, (3) correspon á la vila de Guissona. Altres pobles potser s' afagiran á la llista anterior quan esta classe de moneda baja sigut més estudiada ó s' haja adelantat més en lo descubrimient de l' alfabet propi de la nació celtíbera. L' acunyació d'aquesta moneda, seguint los càlculs del ja citat autor, durá fins los primers anys de l' Imperi d' August, poch temps avans de la nostra Era.

Subjecta Catalunya á la dominació romana, continuaren batent moneda ó reberen dels Emperadors privilegi pera batre las poblacions de Tarragona, *Tarraco*; Empurias, *Emporiae*; Lleyda, *Ilerda*; Tortosa y Amposta, *Dertosa*, *Hibera*, *Ilergavonia* (las monedas portan sempre junts los noms d' abduas poblacions) y potser també algunas altrás, qual nom s' ignora, per no haverse descobert encara llurs monedas. L' acunyació hispano-romana comensá en l' Imperi d' August, y s' acabá ab lo de Calígula.

Després de l' invasió dels pobles del Nort, los Visigoths fundaren á Espanya una nova monarquia. De las monedas gòthicas fins ara descobertas, pertanyen indubitablement á Catalunya las de *Tarragona*, *Tortosa*, *Barcelona* y *Girona*, y se dupta de si son ó no catalanas las que s' llegenden *Rodas*, *Lebea*, *Ventosa* y *Bergio*. D. Alvar Campaner (4) atribueix la primera d' aquestas últimas á Rosas, però á nosaltres, á pesar de respectar moltíssim la sua opinió, se 'ns fa molt difícil d' assentirhi: primer, perquè creyem que Rosas endita época devia tenir escassa importancia y sa vehina Empurias, en aquell temps indisputablement ciutat episcopal, no bat que s' sapiga, moneda gòthica; segon, perquè ab las várias poblacions d' Espanya que portan lo nom de Roda, es més probable que la que va batre aquesta moneda fos la del Comtat de Pallars, avuy en lo regne d' Aragó, que fou sede episcopal al principi de la reconquesta, fins que son Bisbat s' uní al de Leyda en lo setgle XII; y tercer, perquè si dit senyor se fundés en que la lletra *D.* de una de las monedas que portan aquell nom, té la forma de una *delta* grega, podriam contestar que ab la mateixa forma s' troba en altrás monedas gòthicas de punts molt distants y de l' interior d' Espanya. De la segona *Lebea*, pregunta dit senyor si no podria esser l' antigua *Julia Libica* dels escriptors llatins, avuy probablement *Llivia*, y que pertanyeria,

per lo tant, á Catalunya. De la tercera, *Ventosa*, diu que deu esser una de las dos poblacions qu' ab aquest nom figuran en la antigua divisió dels Bisbats, com pertanyents á las diócesis d' Empurias (Catalunya) ó Viseo (Portugal). Per fi, atribuhex (5) l' última á Berga, població també catalana, però es duptosa, per atribuhirla l' P. Florez (6) á un despoblat molt prop de Vilafranca del Bierzo, en l' antigua provincia Bracarense ó Galiciana dels romans. La falta d' una geografia espanyola de l' época gòthica, fa que moltras monedas d' aquesta época sian incalificables ó al menys de duptosa atribució.

Poch més de mitx setgle gojaren los moros de la conquistada terra catalana, en tota l' estensió que després compregué l' Principat, y no consta qu' en dit espay de temps batessen moneda á Catalunya, puix encar qu' alguns autors axis ho afirman, la falta d' estudis sobre las monedas árabes no permet comprobarho.

Constituhida la *Marca Hispánica* ab lo territori de Catalunya que 'ls reys de França havian conquistat dels moros, bateren moneda, á nom de dits reys, en lo setgle IX las ciutats de *Barcelona*, *Girona* y *Empurias*.

II.

Algun temps després, quan los Comtes catalans de la Marca comensaren á donar senyals d' independencia y á usar de gran part de las prerogativas y regalias soberanas, entre altrás la d' acunyar moneda, consta que n' bateren y son conegudas las dels comtats de *Barcelona*, *Girona*, *Empurias*, *Besalú*, *Urgell*, *Roselló*, y bisbes de *Ausona* (Vich): els comtes d' Empurias la batian probablement á *Castelló* y 'ls d' Urgell tenian las fabricas de moneda á *Agramunt* y *Balaguer* (7). Las monedas comtals de Girona y Roselló s' han descobert posteriorment á ja publicació del llibre d' En Salat, lo qual nos fa creure que potser se descobrirán més tart las dels comtats de Cerdanya, Pallars y demés de Catalunya que llavors eczistian, si es que, com los avans dits, bateren també moneda propia.

Los reys d' Aragó continuaren fabricant á Barcelona la moneda catalana, y establiren també altra real fàbrica á Perpinyá, anomenant á la moneda d' aquella «barcelonesa» y á la d' esta «rossellonesa», pera distingirlas de l' altra moneda comtal y de la de las ciutats y vilas que, per especials privilegis de dits reys, tenian y usavan lo dret de batre; puix que 'ls reys d' Aragó seguiren per molt temps la mala costum d' atorgar privilegis d' acunyar moneda als particulars y universitats que 'ls havian prestat algun servey. A conseqüencia de dits privilegis, acunyaren moneda desde l' setgle XIII fins á principis del XVII, un gran nombre de poblacions; de las quals, fins al present, se conexen las monedas que bateren *Arbeca*, *Banyolas*, *Bellpuig*, *Castelló d' Empurias*, *Cardona*, *Cervera*, *Girona*, *Granollers*, *Lleyda*, *Manresa*, *Puigcerdà*, *Solsona*, *Tarragona*, *Tortosa*, *Vich* y *Urgell*: ademés, segons lo gironí Antich Roca, qu' escrigué á mitjans del setgle XVI y que

(2) «Memorial numismático; tom. I. pág. 68.»

(3) «Diccionario geográfico-histórico de España.»

(4) «Memorial numismático; tom. I, pág. 119.»

(5) «Catálogo numismático; pág. 47.»

(6) «Medallas de España; tom. III, pág. 234.»

havia vist los llibres de la seca de Barcelona ne (8) batian també, sens que sian encara conegudas, las poblacions de *Aytona, Ciurana, Igualada, S. Llorens dels Morulls, Montblanch, Ollana, Organyà, Poblet, Pons, Prades, Sanahuja, Selva, Valls y Vilanova de Moya*; á las que podém afegir *Ager* (9) y *Vilafranca de Confluent* (10).—Si á tot aquest gran nombre de monedas de diferentes poblacions, s' anyadexen las comtals anteriorment acunyadas, las de las fábricas reys de Barcelona y Perpinyá, y las estrangeras admesas ó d' us freqüent en lo Principat, sobre tot las árabes y melgorienses, será fácil calcular la gran confusió que 's devia produhir y 'ls innombrables obstacles qu' al bon orde de las transaccions s' oposavan, paralissant y dificultant lo comerç; axó, sens perjudici de la falta de sistema y continua alteració en lo valor intrínsech y estrínsech de la moneda: y no s' estranyará qu' en la major part de las escripturas de nostre país s' estipulés, quasi sempre, 'l genre y valor de la moneda que servia de preus, y que tant sovint la ciutat de Barcelona, y fins los Estaments de nostras Corts, acudissen als Prínceps, demanantlos que possessin remey á semblant estat de cosas.

Mes no fou aquesta encara l' época de major confusió monetaria, ni aquella en que bateren moneda major nombre de poblacions; puix que á més de repetir-se gran part dels abusos avans mentats, á mitjans del segle XVII, y ab ocasió de l' alsament de Catalunya contra Felip III (IV de Castella), acunyaren moneda sens nom de rey, ó á nom de Lluís XIII y Lluís XIV de França, als qui 'ls catalans havian proclamat Comtes de Barcelona, la major part de las poblacions importants de Catalunya. Axís ho demostra 'l gran nombre de monedas que s' han descobert darrerament, moltes desconegudas d' En Salat, y altres que tots los dias se van descobrint, pertanyents, las fins ara conegudas, á las poblacions de *Agramunt, Argentona, Balaguer, Banyolas, Barcelona, Bellpuig, Berga, Besalú, Caldas, Cervera, Figueras, Girona, Granollers, Igualada, La Bisbal, Manresa, Mataró, Ollana, Olot, Puigcerdà, Perpinyá, Rosas, Solsona, Sanahuja, Tàrraga, Tarrassa, Tagamanent, Valls, Vich y Vilafranca del Panadès* (11), algunas de las quals no consta que avans d' aquesta época haguessen may batut moneda, duptanse de si pertenez á Martorell una de las descobertas, mes qual estat de conservació no permet llegirla bé, y essent de tots modos incompleta l' anterior llista, no tant solzament per basarse en las monedas fins al present trobadas, com també per la falta quasi total de documents numismáticos de l' época, qu' es molt possible poguessin donarnos conexement d' altres poblacions qu' en bateren y quals monedas no son encara conegudas.

Tornada, empero, Catalunya á l' obediencia de Felip III, se dictaren disposicions que remeyassen las conseqüencias socials produhidas per la perturbació monetaria que 'ls passats anys de revoltes tant pitjo-

rat havia; dexaren de batre moneda totas las poblacions que n'havian acunyada, y perdut per Espanya y pera Catalunya 'l Rosselló, quedá sòls la reyal fábrica de Barcelona, que's conservá fins que, acabada la guerra de successió, victoriós Felip V ab l' ajuda de las armas y política francesas, tingué de doblegase Catalunya al jou d' una dinastia, á la qual tant gran repugnancia havia demostrat y qual victoria arirá junta, per sempre més, al trist recort de la pérdida de totas las prerrogativas y llibertats de la terra catalana. A diferencia de lo qu' en la guerra anterior succehit havia, durant la de successió sòls bateren moneda á Catalunya la ciutat de Reus y la fábrica de Barcelona, tancada la qual, se pot dir que 's va acabar del tot la acunyació de moneda verament catalana: puix que, si bé regnant Ferrant VI de Castella se bataren *ardits* pera sola Catalunya, estos foren acunyats á la reyal fábrica de Segovia y la moneda qu' ab motiu de las nessecitats produhidas per l' ocupació francesa en temps de la guerra de l' independencia, bateren las ciutats de Girona, Lleyda y Tortosa, y la que per translació de la fábrica de Barcelona, tornada á obrir ab aquell motiu, s' acunyaren á Tarragona y á Reus, ho foren seguint lo sistema general de la monarquia.

Tancada altra volta la Seza de Barcelona á 30 de Maig de 1814, y oberta poch temps quan l' época constitucional del 1820 á 1823, fou restablerta, ab motiu de la guerra civil, ab més bona sort, l' any 1836, puix continúa encara eczistent.

Girona y Juny de 1871.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

LA FLOR SOLITARIA.

(Á LA SENYORA NA M. M.)

Es germaneta del meu cor.

Quant la llum del cel rosada
Se confon dins la calitja,
Y la mar brillant s' entela,
Y los monts llunyans s' endinsen;

La floreta tota sola
Entre 'ls rochs de la garriga,
Sens que tenga cap germana
Que li fassa companyia,

Sens l' auell que remoreja
Dins l' arbreda condormida,
Ni los besos de l' oratje
Que á les flors lo cel envia;

Ab l' estrella s' aconsola,
Per son pur esguart suspira,
Sos colors morts dins la fosca
Tan sols ella 'ls endevina;

Y l' estrella par que vulga
Quant la pobre flor ne mira,
De l' hermosa llum de l' auba
Retornarli l' alegría.

(7) Salat, tom. I, pág. 299.

(8) Salat, tom. I, pág. 11.

(9) Id.; id., pág. 116.

(10) «Memorial numismático, vol. I, pág. 221.»

(11) Publicadas en lo vol. II de la «Descripción de las monedas hispano-cristianas» y en lo «Memorial numismático.»

(11) Salat, tom. I, pág. 299;

De los vels color de rosa
Que mos somnis embellien
En los jorns de l'ignocencia,
Sols ne quedan ombres tristes!

Lo meu cor plorant d'angoxa,
Tot solet pel mon fa via,
Tombes te el camí que d'exa,
Y 't que pren feres espines;

Y sols tú, encisera Verge,
Que mon orfe cor estimes,
Sos glatits y plors escoltes,
Y sols tú los endevines.

Com la flor deseparada,
Lo meu cor per tú suspira,
Quant no 't veu forment t'anyora,
Quant t' en vas s' en vá sa vida.

Ta mirada ardent y pura
L'ompl de pau y santa d'ixa,
Morta ja la llum de s' auba,
Sens t' esguart se moriria.

Març de 1871.

GERONI FORTEZA.

D' ACI Y D' ALLA.

Que direm y donchs per començar? Som en plè Juliol y may será de més que 'n recordem quelcom de l'antigor.

Romulus primer rey de Roma li designá á aquest més lo cinquè lloch, ab nom de *Quirinalis*, en l'anyada per ell instituida.

March-Antoni molts anys mes enllá dongué l'ordre de substituir aquell nom per lo de *Julius* en honor de Julius-César, que havia reformat lo calendari romá y nasent al dotzen dia d'aquest mes.

D' aquí ve que 'ls catalans li digan *Juliol*, los francesos *Juillet*, los castellans *Julio* y 'ls italians *Luglio*, essent digne de notar, sian diminutius quiscun d'ells en sa llengua respectiva y que 'l darrer sens dubte tinga la mateixa radical etymològica que l'illustre llinatge del «Doctor enlluminat,» com li deyan los del seu temps, sapientíssim Ramon Lull.

Segons se desprèn de Martial, (sátira xxxij Llibre 12,) á Roma en la diada de les Calendes de Juliol, que es dir lo meteix que primer dia, era quant queyen les anyades y començavan tots los arrendaments y lloguers de casa. D' aquí vé la manera de comptar los anys que 'n diuen econòmichs y que d' alguns á n' aquesta part usa la administració pública.

Ausoni representa al Juliol sota emblema d' un home nú á qui lo sol ha colrat los membres, ab cabells rossos entrellaçats de brins y espigues y una panereta al bras plena de móres.

Entre les festes que de temps antich eran celebrades en aquest més, se contan los Jochs de Neptunus, los Appollinaris, los del Circo y los Minervals. Lo dia 28 (V Kalendis augusti.) oferien los antichs á Cèreres un sacrifici de vi y de mel, y lo restant del dia eran degollats alguns cans roigs á la Canícula, es-

perant que aixís paybagarian les grans calors de l'estació.

Los Grechs començavan los Jochs Olímpichs pel Juny, mes quant millor y mes se divertian era en les serenes y belles diades del mes de Juliol, en que aquells erau continuats en tot son esplendor y lluhiment adosserats per lo blau cel hel-lenich sens parió en tot lo nostre continent.

La República francesa del secle passat abson afany innovador, reformà també lo Calendari com tothom sab, anomenant *Messidor* (mes de la sega) al lapsu de temps que va des del 19 de Juny en que acabava lo Prairial afins al 19 de Juliol en que s'esqueya lo primer de Thermidor (mes de la calor).

Los refrans y proverbis á que ha dat lloch est mes de Juliol sont molts. Heuse aquí los que se m'acudeixen ara:

«Qui no bat pel Juliol—no bat quant vol.

Pel Juliol, ni dona ni caragol. (Si be la dòna tot l'any es bona.)

Juny, Juliol y Agost—ni dona, ni col, ni most.

No hi ha Juliol—sense verol.

Per santa Magdalena (22 de Juliol)—l'avellana es plena.

Qui bons naps vol—los sembra pel Juliol.

Juliol sense rosada—du la pluja amenassada.

Pel Juliol—recull la bresca y sembra lo fajol.»

Verament los al-lemanyys tenen coses belles en poesia. Ara de poch me n'estava llegint una col·lecció de les que ha escrites Shubart, que á fè de món, son dignes de esser mes conegudes. Solen dir que per la mostra se coneix lo drap, bé ó malament aquí 'n vá una y judique lo lector; es titulada *Ashaverus, ó lo Juhéu-errant*, y diu aixís:

Quant Jesu-Crist, ajupit sota la creu, volgué gustar d' algun instant de repós, devant la porta d' Ashaverus, fòune etjega durament per aquest bárbaro; vacillá y caygué sota son feix..... mas sense badar boca.

L'angel de la cólera s' presentá devant de Ashaverus y diguéli:

—«Refusares lo descans al fill del home, cruel! á tu també 'l repós será negat! Un negre dimoni eixit de dins l'infern t'etjegarà de encontrada en encontrada Ashaverus; tu no haurás ni 'l do'c conhort de la mort ni la pau de la tomba.»

Y veus aquí prop de dos mil anys qu' Ashaverus va rodant per lo món. Mirá-lo; s'arrosséga á defora d' una espluga tenebrosa del mont Carmel, sacut la polsaguera de sa barba, pren un dels crànis humans apilotats á sos peus y 'l llança de dalt á baix de la montanya; lo crani bot, retruny y s'esberla fet á micas.

—«Era mon pare, mugeix Ashaverus.»

Un altre crani, set cranis mes, rodolan ab estrépit de roca en roca.

—«Y aquets! y aquets!.. udóla Ashaverus, ab nills esbarriats; y aquets... y aquets... eran mes espo-

ses!»

Mes cranis rodolan encara cap avall.

—«Y aquets... y aquets... murmura Ashaverus, eran mos fills. Ay! ells poguéren morir... mas jo repropí, jo no puch morir-me; una sentència terrible me volta en retrunyint demunt ma testa culpable.

«Jesusalem caygué. Jo esclafassi l'infant en lo breçol, me tiri de cap á les flames, insultí al Romá; mas ay! una maledicció infatigable m' aguantava per los cabells... y no m' morí.

«Roma anava á caure: correguí per enterrar-me des-sota de sa runa. Lo colós s' enderrocá, y sense xafarme en sa cayguda.

«Nacions que s' enlayraren, s' anoreären devant méu; jo sol no som mort.

«Del cim d' un roch que foradava 'ls núvols, m' he tirat á la mar; mas lo xuclador de les ones m' escupí á la platja y la fletxa enmetzinada de l' existencia va nafrarme novament.

«A la boca del avench ardent del Etna, deu llunes seguides, vaig unir mos bramuls als bramuls del gegant y sa gola de sofre fou rublerta de mos crits.... ay! deu llunes seguides! mas l' Etna vomitá flamerades y m' etgegá ab un torrent de laves. Jo m' agitava en les cendres... y vivia encara.

«Un bosch cremava; empés per mon deliri correguí cap á la selva abrandada. La rehína bullenta anava degotant demunt mos membres; mes la flama consumí mes carnis, y va assecar mos ossos, y no va devorarme.

«Jo m' he ajuntat als butxins de l' humanitat, jo m' he precipitat en la tormenta de les batalles; he desafiá al Galo, he desafiá al German; mas los dards y les llances s' estrellaven sobre mon cos; lo glavi del Sarrahi se trencava sobre mon crani; una pedregada de bales plovia demunt meu com á pesols llançats contra una cuyrassa de ferro; la pols dels combats s' esmossava demunt de mos rençons com sobre la crosta d' un roch que enfonza son cim dins de les nubs.

«En vá l' elefant m' ha calcigat ab los seus peus; en va la mina de pólvora ha esclatat sota meu y m' ha tirat enlayre; he tornat á caure estabornit á terra, jo era... cremat, consumit; mas sanch, mon cervell y aïus lo moli dels ossos resechs y barrejats ab los cadavres desfigurats de mos companys... mas jo encara vivia!

«La massa d' acer del gegant se ha esmicolat sobre ma testa; lo bras del butxí s'es segat; la dent del tigre s' ha esmossat á demunt meu; cap lleó famolench m' ha pogut trossejar dins del tancat.

«Jo m' he jagut en mitg de serpents verinosas; jo he provocat lo dragó posant la ma demunt sa cresta sanguinosa; mas la serpent m' ha caixalat... y sens matarme.

«Jo he desafiá la ira dels tyrans; jo he dit á Neron: Ets un butxí! Jo he dit á Christiern: Ets un butxí! Jo he dit á Muley Ismaél: Ets un butxí! Mas los tyrans s' han inventat torments inaudits... y cap m' ha degollat.

«Ah! no poderse morir! no poderse morir! no poder reposar despres de tantes de fatigues! arrastrar sens may parar, aquest munt de pols, ab sa grogor de mort, ses infirmitats, sa pudor de tomba! no tenir sota 'ls ulls durant milers d' anys, mes que'l mónstre monotono de l' uniformitat y veure al temps avar, aformat, sempre seguidament posar infants al mon, sempre seguidament devorar infants! ah! no poderse morir! no poderse morir!

«Tú que'm persegueixes ab ta ira, ¿tens sentencies

mes cruels? fesles caure demunt meu com un tró. Que una tempesta m' precipite de dalt del cim del mont Carmel, rodole jo á sos peus trinxat, derrá-me jo tota ma sanch... y que á la fi mori.»—

Y Ashaverus caygué. Una remor espantosa retrunyí en ses orelles, les tenebres entelaren ses parpelles; un ángel lo conduí novament dins la caverna.

—«Ara dorm, digué l' ángel, dorm d' una son apacible, Ashaverus; la ira de Déu no es pas eterna. Quant tu t' despertarás, *ell serà allí*, aquell de qui n' has vist corre la sanch á dalt del Golgotha... y que t' ha perdonat.»

L' home segons càlculs, te la probabilitat de viure uns 31 anys mica mes, mica menys, aixó per terme mitx. L' home, lo rey de la creació, com ell se nomena á si meteix, dotat de la inteligencia mes perfecta, véures' condempnat á contemplar á la ballena destinada pel Criador á viure 1000 anys, segons Cuvier!

Entre 'ls animals que viuen mes que l' home han de contarse 'ls elefants que es provat que viuen fins 400 anys. Quant Alexandre-Many hague vençut al rey indiá Porus, consagrà al Sol un elefant que havia combatut valentment per aquell rey y l' nomená Ajax. Després de haverli lligat un retol ab una inscripció lo deixá anar llibert. Al cap de 350 anys mes tart fou encontrada la bestia viva encara ab rétol y tot.

Un tal M. Mallerton posseheix l' esquelet d' una àguila que ha viscut 307 anys. D' una altre àguila se sap que morí á Viena á la edat de 103 anys.

Los pelicans aguanten fin á los 100 anys.

Los lleons també viuen molt de temps. Un lleó del Jardi Zoológich de Londres ha arribat ja als 73 anys.

Lo cavall ha arribat fins als 62 anys. Lo terme mitx de la vida del cavall es lo de 25 á 30 anys.

Se diu si 'ls dofins y peix-espases alcançan los 30 anys.

Les vaques y los rinocerós arriben á 25 anys, ó á vora d' ells.

Los porchs, lo llop, l' os, y l' ca, quasi may allarguen mes enllá dels 20 anys.

La guilla ó guineu viu ben be aquells 12 ó 14 anys.

Una llebra, un esquiol, arriben á uns 8 anys.

Un cunill, no mes que uns 7 anys. açó l' qui mes.

Després de aixó quant l' home veu la curtedat de sa vida res mes li resta que mirar de aprofitarla en tot lo que s' puga y de ensenyarla á aprofitar als altres. Alexandre Dumas fill, apar haverho aixís comprés quant en lo prefaci de la edició de son theatre complet que li ha publicat Michel Lévy, diu entre altres coses:

«Accepta, amich lector, les bones recomendacions que aquí t' oferesch; aixís pugas tu trovarten'tant be com jo:

Camina dues hores cada dia; dorm set hores cada nit; ficat al llit tot sol, en sent que tindras son.

Llévat aixís que t' despertaras; treballa desde que serás llevát.

No menjés mes que per la gana que tingas.

No begues sino per la set que haurás, y sempre per ço poch á poch; no parles mes que quant convinga, y no digas may mes que la meytat de lo que penses.

No escrigas mes que alló que podràs firmar, ni fas-
sas mes que alló que podràs dir.

May oblides que 'ls altres comptaran sempre ab tu,
empero que tu no has de comptar jamay ab ells.

No estimes al diner ni mes ni menys de lo que ell
val; e un bon sirvent, es un mal amo.

Guardat de les dones fins els vint anys, y allunya-
ten' al ser als quaranta.

No crees may sens saber á que t' obligas, y des-
trueix lo menys que pugas.

Perdona per endevant á tothom per mes segurança;
no menysprees los homes, no 'ls odies pas tampoch
ni te 'n rigues: planylos.

Pensa ab la mort cada mati al tornar á veure la
llum, y cada vespre al tornar á ferse fosch.

Quant sofrirás molt, mirat ta dolor de cara á cara,
ella meteixa te conhortará y t' ensenyará encara
quelcom.

Esforçat en ser senzill, en ferte útil, en mantenirte
en llibertat, y espera per negar á Deu á que t' hajan
bén provat que no n' hi ha»

JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.

DELS CERTAMENS ARTÍSTICHS Á GRECIA.

(Continuació).

Delfos, Delos, l' istme de Corinto, la Acrópolis
d' Atenas, 'ls magnífichs temples d' Argos, de Sa-
mos y d' Efeso, oferian 'l matex espectacle que Olym-
pia; eran altrás tantas esposicions permanents, que
cada any aravan augmentant. Podria hom creure, al
primer colp d' ull, que uns aplechs d' objectes d' art
com aquells mes aviat eran efecte de las costums que
no pas de la voluntat. Cada estàtua, 's dirá, te son
lloch, sondestino cada quadro. Obras, sens un monu-
ment que haguessen d' adornar, 'ls Grechs no las
concebían, ni s' entretenían en despullar 'ls edificis
públichs y 'ls temples, no mes que pèl gust de com-
parar en un moment donat, las produccions dels ar-
tistas d' una determinada época. No feyan com fan
'ls francesos, que trahuen 'ls plafonds del Louvre ó
del Hotel-de Ville per enquadrarlos y adossarlos des-
pres perpendicularment á una paret. Qui es que no
endevena, 'ls mestres de la antiguitat ó de la rena-
xensa la cara que hi haurian fet al tractarlos hi de
esposar axis llurs mes vastas creacions? «Jo, hauria
respost Polygnotes, he pintat mon Poecilus, com ho
requeria un portich; mas composicions las he distri-
buidas segons 'ls compartiments; he tingut pre-
sents las columnas que 's projectarian en la paret;
he calculat la ombra que farien la cornisa y 'l fris del
sostre, donant un to mes solid á la part que reb la
claror completa y un color mes clar á la que está su-
mergida en las mitjas tintas. La pintura de decora-
ció no es la de taller. Mos generals athenienses ó
persas, mos Troyans ó mas captivas de cap bella-
ment aariat son pintats espressament per estar á
l' ayre lliure y rebent una gran claror.» «Voleu can-
biar de lloch, hauria respost Fidias, ma Minerva Par-
tenos ó mon Júpiter Olympich; pero que no veyeu
que estas colossals estàtuas, no s' han fet per ser pal-

padas ni miradas de prop? Al ferlas, jo ja savia que
habian d' esser adoradas per la multitut de desde
fora del temple y devant del altar dels sacrificis. Jo
ja savia que s' havian de mirar per entre 'l peristil
exterior, per entre las portas, per entre una llar-
ga arcada de dos ordres superposats de columnas.
Ab la religiosa profunditat del santuari, 'l colos pre-
senta un aspecte reduhit. La perspectiva ho corretgex
tot; ab ella, á esta falsa grandaria que s' en diu la
enormitat, la substituhex la veritable grandesa que
s' en diu la proporció. Con semblants mots hauria
fet de resposta Rafael, si se li hagués volgut posar
sobre tela la *Missa de Bolsena* ó 'l *Deslliurament de*
S. Pere fetas tenint en compte la llum que haurian
de rebre per las finestras entre mitj d' aquets fres-
cos obertas; ni altre hauria estat la de Miquel An-
gel, si se li haguessen demanat per ensenyar las ais-
ladas, las grandiosas figuras de la capella dels Mé-
dicis.

Quelcom hi ha de veritat en estas objeccions, es
cert; empero també hi ha quelcom d' eczageració.
La major part de las obras tramesas á Olympia ó á
Delfos no tenian lloch designat per endevant. Las
ofrenas dels estats y dels particulars eran fetas ben
lliurement y sens inquietarse pèl lloch que 'ls hi to-
cava ocupar. Quan á un artista se li encomanava una
estatua d' una divinitat ó d' un atleta ni se li dona-
van midas ni se li imposava cap mena de traba. Mes
diré ges inverosímil suposar que potser alguns d' ells
ni tan solsament havian visitat aquells célebres san-
tuaris? 'ls encarregats de cercar per tots los pre-
sents tramesos lo lloch mes á propòsit, eran ó bé 'ls
Elians ó bé 'ls sacerdots de Delfos; y no vacilarem
en reconexe que en la colocació de riquesas tant va-
riadas y de tant diferents épocas hi havia de reg-
nar un armoniós desorde. Ademés que si s' para aten-
ció en los antichs autors, s' observará que la decora-
ció de monuments no era entre 'ls grechs l' únich y
esclusiu objecte de la pintura y de la escultura; no
hi mancavan estatuas de taller y quadros de caba-
llet; obras separadas que tan aviat eran fetas fer,
com pèl que primer volgués comprarlas; y axis fo-
ren en gran part las produccions de dés de 'l segle
d' Alecsandre. No hi havia per lo tant cap dificultad
en transportarlas, esposarlas y en compararlas unas
ab altrás. Aquesta comparació podia dexar d' engen-
drar la idea de concurs?

Cosa fora en efecte sorprenent, que 'ls Grechs que
tanta mena de premis oferian, no s' haguessen may
recordat dels artistas. De dés de la época homérica,
'ls jochs fúnebres son un concurs; Aquiles distribu-
hex las recompensas ab tanta equitat com un jutje
dels jochs de Nemea ó d' Olympia. Ademes dels ec-
zercicis corporals, la poesia, la tragedia, la comedia,
la dansa, la música, eran objecte de freqüents concursos.
Segons una inscripció de Teos fins arrivá á ha-
verhi concursos de caligrafia: 's feyan concursos en-
tre 'ls heralts y entre 'ls trompeters; finalment, y
axó s' assembla mes un pas cap al art, 'ls Grechs ha-
vian fet concursos de bellesa. Pera pogner esser sa-
cerdot de Júpiter á Ega, vila de la Acaya, sacerdot
d' Apolo á Tebas ó be guiar la professò de Mercuri á
Tanagra era mester haver sen endut 'l premi á la be-
llesa. L' gran Sofocles n' havia obtingut un, quan

era jove. Y com podria ser que l'art, no mes, fos exceptuat? perque 'l sufragi de la opinió pública ni te la precisió ni estimula com 'l sufragi d' un tribunal especial. Facil es de demostrar, ab tot y 'ls molts blanchs de la historia, que tambe péls artistes, 'ls Grechs havian instituit concursos solemnes.

Corintho es la primera ciutat de la Grecia continental hont fou conresada ab eczit la pintura. 'Ls Corinthis fins volian haverla inventada, y per á justificar pretensió tan absurda, instituhiren concursos de pintura. A Corintho fou hont son quadro de Bacchus li valgué un premi á Parrhasius.

'Ls habitants de Delphos seguiren l'eczemple. En lo segle de Pericles, Polygnotos, hi fou cridat per á decorar 'l edifici d'it *Zeské*. La presencia d' un pintor tant ilustre no podia dexar d' eczercir certa influencia en las decisions del consell amfictionich; s' hi havia creat una gran autoritat no volent admetre cap salari per sos treballs, perque ben sabut es que al home 'l dessinteres l'ennoblex y li concilia 'l respect. En efecte, molt poch temps despres de Polygnotos, ja 's parla d' un concurs de pintura establert á Delphos y entre 'ls que hi prenen part, fins n' hi ha dos d' especialment invitats. Panoenus, germá de Fidias es l' un; l' altre, Timagoras de Chalcis. Timagoras fou 'l vencedor y compongué uns versos per á celebrar sa victoria.

Aquestos concursos 's feyan ab molta sumptuositat; eran una agradecsa distracció pública, contribuïan á fer brillants las festas, cap dupte hi ha, mes que mes á Corintho y á Delphos hont res se perdonava mentres fos per á rivalisar ab Olympia y per á atraure á la Grecia tota als jochs istmichs ó als jochs pithichs. Hi havia donchs també una exposició. No será aventurat sospitar que 'ls matexos Eleans no havian romás enrera y que no 'ls hi mancavan exposicions de pintura, si 's para atenció en lo que diu Lucí, ço es, que Aetion portá á Olympia per esposarlo son famós quadro de las *Bodas d' Alecsandre*. Procenidas, un dels magistrats que presidian 'ls jochs, restá tant encantat de veure aquell quadro que li doná al pintar sa filla en matrimoni. Aquestas lloytas, que s' anavan repetint en épocas regulars, eran tingudas en gran predicament. Athenas franquejava l'ingrés en lo Prytaneu als artistes que se n' havian endut 'l premi del concurs; allí eran mantinguts pagant l' Estat, supremo honor que compartian ab los grans ciutadans y 'ls generals cuberts de gloria. Mes diré; las obras dels pintors fins las dexavan esposar en lo teatre, ahont anavan 'ls ciutadans á jutjarlas com tai jutja en un concurs de tragedia. Un colp en efecte, Zeucsis y Parrhasius 's disputavan la palma. Zeucsis havia pintat uns penjoys de rahims; tant de colorit tenian, tanta era la ilusió, que un vol d' aucells s' hi dexá catire ('ls teatres eran á cel obert) y 's posá á picar los rahims. Aquesta historia, naturalment, costa molt de creure, pus anécdotes d' aquesta mena, no son sino una expressió mes animada de la admiració, una manera de dir ingeniosa y poética; es la metàfora duta fins á la ficció. De la mentida, no obstant, pot molt ben trauresen lo fons de veritat que enclou, las costums de la anécdota. 'Ls Athenienses quant mes tart sentian de boca d' algun arqueólech aquesta rondalla sonreyan ab aquell son-

ris que 'ls hi era peculiar; mes quan se 'ls hi parlava de esposicions públicas, de teatres, de escena, haurian posat 'l crit al cel si no s' hagués permes d' esposar axís 'ls quadros. Y es que la mentida no seria may passadora, si no se la poses dins d' un march verosímil.

Dés del moment en que la idea de concurs y de recompensa s' associa á la idea d' exposició, manca sols un pas per á proposar un matex tema á tots 'ls concurrents; principi es aquest lògich, indubitable y d' estricta justicia. Per á que hi haja completa equitat en un concurs es precis que tots los pretenents estigan subjectes á unas matexas condicions y 's troven ab idénticas dificultats. 'Ls Grechs no podian negar la aplicació d' aquest principi ni á la pintura ni á las altrás brancas del art. Axis es com vejem á Apeles figurant en un concurs en que l' assumpto proposat era un cavall. Cada un dels artistes, donchs, n' havia pintat un. 'Ls rivals d' Apeles 's valgueren per sota ma de tantas intrigas que haurian arribat á arrencarli 'l merescut premi, si no li hagues passat pel cap la singular idea de ferse dur cavalls de debó, 'S presentaren successivament las obras de cada un dels pintors á aquell original jurat: no mes que 'l quadro d' Apeles lográ ferlos hi posar dretas las crellas. 'Ls renils, 'l feren declarar vencedor com á Darius l' havian fet rey. 'Ls contemporanis d' Apeles y d' Alexandre havian sens dupte pres de la Persia que 'l segon acabava de conquistar, esta faula, que te, com la precedent, sa explicació, en lo gust per la hipèrbole espiritual y per la alegoria. En lloch de pendre ab serietat aquestas anécdotes, cal acullirlas ab aquella escéptica jovialitat que respiran 'ls diálechs de Plato ó de Lucianus.

(S' acabará.)

S.

AL PEU DEL BRESSOL.

CANSONETA.

Dorm, angelet estimat de la mare,
Dorm, nin hermós vera imatge de Deu.
Dorm, mentres canto suau cansoneta
A nostra Reyna, la gloria del cel.

Guardau, Maria, dessota del manto
Ma rica perla, mon tendre fillet,
Ma rica perla, la perla mes fina,
Que l' mon tresora qu' adora l' cor meu.

N' es ters mirall, qu' enlluerna los angels
Qu' al entorn ballan de son bressolet,
Y ab sas aletas d' or viu lo ventallan
Per adormir-lo y cantarli mil béns.

Com papallonas revolán gojosos,
Li n' fan joguinas al veurer l' tan bell,
Y á Deu n' entonan mil himnes de gracias
Perqu' es éll tenen un nou germanet.

Fins sa hermosura lo Rey de los siggles
Ab goig contempla, puig n' es son hereu,
Y en ell admira sa cara y bellesa
Mes espurnanta que brilla en l' estel.

Dorm, fillet meu, dols plaher de ta mare,
Dorm, tendra flor de mon gay jardinet;
Y vos, Maria, guardaula ufanosa
Regála sempre ab rosada del cel!

Porá Lluzbel morfullar may tas fullas?
 Porá secarte lo best del infern?
 Vulla abans Deu trasplantart' á la gloria!
 Deu fassa t' veja primer albatet!!

FRANCISCO BUTINYÁ.

(catedrático de la Universidad de Salamanca.)

LA COMPANIA DRAMÁTICA DE MAYERONI.

En lo teatre del Prat Catalá, qui sia aymant del art, pot cada nit anarhi, segur de delectarse en la bona execució de obras artísticas, posadas á las taulas per la companyia dramática italiana dirigida per lo eminent actor Aquiles Mayeroni.

La companyia, com acabém de dir, es italiana, y en aquell dols llenguatge son escritas las obras que representa; empero tal es lo giny, tal la riqueza de execució, tal en una paraula la bona interpretació que tenen, que bèn bé arriba á oblidarsel' espectador de la llengua estrangera que s' hi parla, pera recordarse sols que qui parlan son lo cor y 'l sentiment; y que l' art dramátich te per ellsol potencia pera desfer un inconvenient, que fóra insuperable, per una companyia de actors vulgars, com las que, per la nostra desgracia, acostumats estém á veure tant soviht en nostra escena.

Sembla que Italia es lo bressol de l' art en totas sas manifestacions; sembla que la bellísima naturalesa de aquella encisadora regió, fa que 'ls sers humans que la poblan, hajan nascut ab la intuició de l' art y sian per esta sola circumstancia sos mes faels intérpretes. Tothom sab que axis las arts plásticas, com la música y la poesia, tenen en aquell pais génis que las han sublimadas, y un poble que ha sabut sempre mantenir obertas las parpellas y 'l cor davant de sa flama enlluernadora; lo que no sabiam los qui desd' aquí contemplavam lo moviment artístich de l' Italia, admirant las copias de sos quadros y esculturas, las creacions de sos músichs ó 'ls llibres de sos poetas y escriptors, lo que no sabiam tal volta, per son caracter especial, que no permet com los demás arts la mateixa facilitat pera esser tramessa, es que l' art de representar obras dramáticas estés en aquell pais á una altura tant inmensa, avans de que tant de prop poguessem admirar primer á n' en Rossi y en Salvini, y darrerament á n' en Mayeroni.

Tothom recorda l' estada de 'n Rossi y d' en Salvini en esta Ciutat. Lo primer interpretant, las obras de Schakespeare ab geni potent y creador, sempre inspirat en la grandesa del primer poeta inglés, y lo segon, vestint lo coturno de la tragedia clásica, y mostrantnos á cada punt lo profons estudi que pot ferse, quan de posar una obra en escena 's tracta, nos feren creure que ja no podia trobarse un mes enllá, a no esser que hi capiguessen dintre de un sol home, l' inspiració creadora de l' un y l' estudi concientsut de l' altre.

No ha succehit certament aixó quan hem tingut lo gust de veure á n' en Mayeroni, pujant las taulas de nostre teatre. Res tèn en Mayeroni de 'n Rossi, res tampoch tèn de 'n Salvini. Mayeroni es original, es

creador també; sens enmanllevar res á ningú, vestintho tot ab la forma de son geni, las obras que passen per las sévas mans, los personatjes que vol interpretar prenen desseguit lo caràcter que 'ls hi imprimeix, sempre ben endevinat, jamay, ni en una sombra, ni en un petit detall, disconforme ab lo que creá l' autor de l' obra.

Mayeroni no improvisa en la escena, com ho feya en Rossi, ni pensa com en Salvini; Mayeroni treballa ab seguretat, s' identifica ab son paper; lo personatge que representa parla per la séva boca, 's mou ab sos moviments y sent ab son cor. Quan vol fer ressaltar una escena, un parlament, una sola frase, no hi ha qui 'l guanyi en la inflexió de la véu y la forsa dels ademans, ademans y véu que, per altra part y es lo mes difícil, no 's mouhen may dels límits de lo ver. Mes aviat realista que idealista, sab identificar-se ab lo que representa, y sostenirse sempre dintre del círcul de lo natural y de lo bell. Ab sa figura arrogant interessa, ab son aplom agrada, en l' us de las facultats admira y arrenca sempre que vol un picament de mans del espectador, sense que may se l' hi conega que 'l demani, puig no es ab lo llamant, ni ab lo exagerat que vulla conseguirlo.

Mayeroni tèn ademés, y es per nosaltres lo millor, una facultat de que pochs artistas poden gloriarse. Mayeroni es flexible, tots los géneros dramátichs l' hi escahuen, totas las escolas se doblegan á sas facultats. Nosaltres l' hem vist en los dramas realistas de l' escola francesa, y ha sabut fernes passar com á moit bons, los que ab prou feynas resistirian l' anàlisis d' una critica lleugera, l' hi hem vist executar dramas històrichs, y en lo *Milton* y en *Lluis XI*, vence tots los obstacles y traure'n gran partit; l' hem vist en la tragedia clásica ferse aplaudir ab molta de justicia; l' hem vist en la comedia de costums, presentarse com un actor que en tota la séva vida no hagués fet altra cosa; en la comedia de caràcter, creantne mil tipos los mes oposats, sempre certs, sempre bèn endevinats, are calculadament calmosos en l' *Onore della familia*, are apassionats y fréstechs en la *Morte civile* que en molts punts lográ fernes oblidar de 'n Salvini; are tranquils y estoichs com en *Il Duelo*, ahont copiant un incident històrich, mor lo personatge fumant un cigarro; are finalment aymants y dominats per lo despit com en la *Dama de las Camelias*, que en las escenas capitals, ningú dels espectadors que l' aplaudeixen, se recorda que estiga fora de caràcter, que á sa edat y ab sa figura fassa l' paper de un galan jove de pochs anys.

¿Y qué dirém de 'n Mayeroni com á director de escena, si sabém que l' artista italiá, treballa per l' art, viu per l' art, y á l' art consagra tots sos estudis, totas sas facultats? Pocas vegadas haviam vist mes coneixement de las épocas, y de las cosas. Totas las obras que posa en escena 's comfonen ab la realitat, tal es l' esment que posa en que no hi falte lo mes petit detall.

Los actors que l' secundan ho fan tots ab mestria. Deixant apart alguns d' ells com en Boldrini, en Mayno y alguns altres que son també artistas consumats y de molta conciencia, tots los restants, sotmesos á sa direcció, fan que 'l conjunt de totas las obras posadas en escena sia recomenable per lo bèn

ostingut, per la gran veritat, y per lo molt que esmentan tots ells que una sola distracció es prou pera tirar á terra lo bon efecte de una obra dramática. Jamay s'havia vist en esta ciutat una companyia tan complerta, baix aquest punt de vista. En ella tots treballan, tots trauen partit de sas facultats, tots obeheixen á la encertada direcció de 'n Mayeroni.

Espressament hem esperat lo final d'aquestes ratllas pera parlar de una bella y jove artista, que va també ab la companyia de que 'ns ocupém y que ab lo temps será una eminencia del teatre italiá. Nos referim á la senyoreta Elvira Pasquali. Una exquisita sensibilitat, una facilitat extrema de expressió, una figura interessantíssima, bella y jove, plena de amor al art dramátich, la senyoreta Pasquali que ja es una vera artista en obra com la *Dama de las Camelias*, *Lo Píllot de Paris*, y *Adriana Lecouvreur*, es ademés una brillant esperansa de que no tẽ de tardar en ocupar un dels llochs mes distingits en la escena.

Qui fá la *Dama de las Camelias* com ella, qui com ella plora en la escena, qui sab presentarse com ella, sempre identificada ab lo paper que representa, deixantse arrossegar per lo sentiment, per la bellesa, per la veritat artística, be pot contar ab un esdevenir falaguer y plé de gloria. Davant de la Pasquali, en la obra de Dumas, davant de tanta bellesa y de un esclat de geni tan viu y tant potent, la crítica que analisa tanca los ulls y calla; mes lo cor se conmovi, las mans aplaudeixen y la llengua no pot dir res mes, sino que: «Es impossible imaginar una cosa tan ben feta.»

Y are que havém parlat de la companyia de 'n Mayeroni, sense haver dit la meytat de lo que podriam ¿qué dirém del públich barceloní? Molt dur seria si tinguessim de estampar la veritat nua, neta y tal com se la mereix qui ab sa presencia dona protecció á espectacles tan inmorals y horrorosament anti-artístichs com los *Buffos madrilenys*, y deixa abandonat un quadro de artistas que per mil conceptes s'ha conquistat la atenció de todas las personas ilustradas.

Empero desgraciadament en aquest temps y per algunas personas que s'creuen tals y que no tenen res mes que llustre, val mes la pantorrilla de una *suripanta*, val mes lo desvergonyiment y lo descoco, val mes la sensualitat mes asquerosa, que 'l art, que la bellesa, que la moral, que 'ls bons costums y que tot lo que constitueix lo nodriment del cor y de l'esperit.

Per fortuna, en realitat valen mil voltas mes los aplausos que recull cada nit en Mayeroni, que las grassas rialladas dels espectadors dels *Buffos*.

Si alguna cosa 'ns sab greu, es lo mal concepte que en vista d'aixó de la capital de Catalunya formarán, tant los extrangers que venen á mostrarnos lo que aquí no podém veure, com los *madrilenys* que veuen que 'ns fan gracia *buffonadas* sense tó ni só, que per únich interés tenen lo desvergonyiment de qui las executa, y per executarlas cobra lo diner dels necis.

J. ROCA Y ROCA.

LAS ESPOSALLAS DEL MORT.

LLEGENDA ALEMANYA

(ENRICH ZSCHORKE.)

(Acabament).

Jacoba no volia escoltarlo, mes lo seu cor li deya que 'l comte tenia rahó y que la venjansa era agradable. Y feren conversa una llarga estona. Lo Comte era senzill y tenia lo dó de persuadir, mes no era tan hermós como l'antich nuvi, tenia á la veritat un color massa perdut y esgroguehit, pero quant enrahonava, fácilmente se feya oblidansa del color de sas galtas; de modo que Jacoba finí de plorar y fins alguna qu'altra volta va tenir que sonriure al Comte.

Per la Ciutat ben prompte fou sapiguda la arribada del noble senyor á Herbesheim, perque tenia criats vestits ab tota riquesa y feya gala de molt luxu y boato. Se sapigué també que havia portat una carta de son nuvi á Jacoba; y així tan bon punt arribá á oídos de Verónica y Francisca, que corregueren á veure á la sua amiga y li preguntaren si lo Comte sabia també de los dos seus nuvis y li demanaren las digués ahont posava.

Jacoba així ho feu: y com lo Comte li digués que ell mateix volia parlar ab sas duas amigas pera jutjar per sas descripcions si havia ó no vist á los seus nuvis, la joveneta ne fou molt contenta. Lo va rebre també ab molta cortesía, perque durant la nit havia pensat en moltes cosas y s'havia dit tot mirant l'anell:—No tinch mes que allargar la ma pera heure un Comtat, sens tenirlo que partir ab la Francisca ni ab la Verónica. Aixís mon deslleal m'haurá proporcionat de tots modos una corona de Comtesa. Va mostrar á los seus pares l'anell que lo Senyor havia deixat damunt la taula, los hi va parlar de sas honorosas promesas y 'ls hi va dir lo que contat li havia de sos nombrosos senyoríos. Sos vellets pares quedaren com atontats y no gosavan á creurela, mes habent tornat lo Comte y portat á la noya una caixeta ab una creu de diamants dins d'ella voltada de set rengles de perlas finas, cregueren sas paraulas y van dirse: Lo gendre aquest fa per nosaltres, no es pas cas de foragitarlo.

Mentres tant lo Comte era á casa la Verónica. La trobá molt mes hermosa que á la Jacoba y quan va veure á la Francisca, rossa com un fil d'or, á cada una d'ellas va contarliho mateix quento de sos nuvis. Havia trobatálos tres amichs en una posada movent gran gatsara y fentse correr de ma en ma bons gots de vi, desitjant tots anar á la guerra de Bohemia. Quan los digué que son camí lo duya vers la ciutat de Herbesheim, un d'ells escrigué una carta pera Jacoba demanantli fos servit entregarli. Los altres sen habian burlat d'ell dihentli:—Altres quefers millors tenim nosaltres que 'l escriure cartas; si veyeu á las nostras promesas digaulashi que anam á Bohemia, perque nos han fet cometre una feilonia, y que las hi tornem los nostres anells; que s' deixin consolar per aquell á qui lo seu dit hi entri.

Lo Comte va fer veure á Verónica com lo seu anell ficava justament á lo seu dit; mes quan estigué prop de Francisca, va trovar que lo seu no semblava sino

que fos fet exprés per son dit: A abduas las va aconsolar, las hi feu richs presents, va oferirlihi lo seu comtat y cada una d'ellas s'anà acostumant a sa cara groga y esferehida.

Las tres amigas se amagaren mutuament las visitas del Comte y sas promesas, porque l'una a l'altra se temian y eran porugas de que'l comte s'caqués ab la altra. Ja no se juntavan com avans y quan lo Comte anava a veure a una d'ellas, las altres duas se posavan molt tristes. La gelosia las matava.

En poch temps feu lo Comte molts progressos, mes debades jurava y perjurava a cada una d'ellas que trobava a las altres molt poch agradosas y que sols per cortesia las visitava; aviat no foren escoltadas sas paraulas y com totes exigian la mateixa proba de amor, se trobà mes que apurat. No obstant convinqué en tot lo que li van proposarli y exigí que la boda feta solsament en presencia dels pares fos secreta; després d'aixó va demanar una hora quieta de la nit per enrahonar ab sa desposada de la boda y de sa anada a sos castells. Cada una de las noyas va sentirhi, mes consentinhi li deyan:

—Que esgrogaehit que estau, lo Comte! Deixeu est vestit que 'us fa semblar mes palit encara.

Y ell responia:

—Es un vot que tinch fet; mes lo dia de la boda me presentaré de vermell y blanch com las tuas gal·tas, hermosa del meu cor.

Aixís lo Comte va desposarse en un mateix dia ab las tres amigas y a la nit va entrar a sas cambras. Al dia següent com dormissen totes mes de lo acostumat, hi anaren sos pares a despertarias; mes ¡ay! las trobaren esteses en sos llits, fredas, ab lo coll tortut y la cara al darrera.

Isqueren de las tres casas horrorosos crits. Tot lo poble astorat correghé a véurelas. ¡Assesinat! ¡Assesinat! cridavan per totes parts; y com las sospitas requieyan contra'l Comte de las Tombas, se va amotiná'l poble devant l'hostal del Llimach, y los agutzils y baulle de la Ciutat hi entraren y veheren desconsolat al hostalé. Lo Comte havia marxat aquella mateixa nit ab tots sos criats. Tot son equipatge, qu'era immens havia desaparegut sens ningú traurel: y sos briosos caballs habian sigut arrebatats de las establas, totes ben tancadas, sens que cap guardiá los hagués vist eixir.

Va ser alló una desolació general, tothom se senyava al passar davant la casa de las tres donzellas; los richs presents, los vestits de nuviatge, los diamants y tot quan los hi havia dut lo Comte, tot d'un cop havia desaparegut.

Una comitiva no gaire llarga de homes coberts ab negras vestimentas va seguir fins fora dels portats, las caixas de las tres noyas. Y quan posaren aquellas en terra del Cementiri de la Iglesia de S. Sebaldo, veus aqui que d'en mitg del grupo va eixirne un home molt alt a qui ningú havia vist encara... Tots se esglayaren al veure que aparexia tot vestit de blanch, qui avans anava vestit de negre. Llavors apareixeren tres tacas vermel·las damunt son vestit, que anavan gotejant sanch y va anarsen vers lo famé ó corral.

—¡Jesus, Maria, Joseph! digné l'hostaler del Llimach, es lo mort qu'enterraren fa vint y un dias!

Y tothom que era en lo fossar va fugirne horrorisat, bufant detrás d'ells un tempestuós vent acompanyat de pluja y neu. Tres nits y tres dias estigueren las caixas abandonadas junt a las obertas fossas.

Quan la justicia per fi va manar que se'ls dongués sepultura y 'ls pares hagueren pagat a alguns animosos homens pera que ho fessen, trobaren que las caixas eran tant lleugeras com si dins res no tinguessin; no obstant sa cuberta era ben clavada. Un dels sepulturers va agafar esperit y anà a cercar un martell y estanallas, mentres que un altra avisava al rectó del cementiri. Quan obriren las caixas no hi trobaren res; fins lo cuixi, la mortalla y 'ls ensanalls que dins, com es costum posat hi havian, fins alló havia desaparegut.

Enterraren las caixas buydas.

T. DE B.

BIBLIOGRAFIA.

En pomet de margaridoyas, poesias póstumas d'En Miquel Pujol y Santinya (1).

Quan una publicació literaria, al mateix temps que dona a conèixer las facultats mes ó menys bonas d'un escriptor, per las especials circumstancias que la acompanyan, es també un tribut a la amistat, una ofrena que's fa en l'altar del mes pur sentiment que en lo cor del home te cabuda; allavoras aquella obra inspira un cert respecte a qui per conèixerla l'afaga per primera volta, y fa que al fullejarla se tinga envers ella una simpatia que reclama la benvolensa del lector, y fa imposible lo treball de la freda critica.

Axó passa ab l'obreta de que'ns ocupem, puig qu'ella es la corona regada ab amargas llágrimas, que la amistat deposita sobre una tomba, com ab viva de sentiment diu en lo proemi un dels que foren companys del malograt Pujol.

Lo poch qu'anem a dirne no será, per lo tant, un descarnat análisis de las composicions poéticas que forman lo tomet que porta'l títol adalt escrit; sinó que'ns atindrem solzament a la impresió que en general nos causà la lectura de las matexas, y que mes que tot, fôu de tristesa al veure perduda pera l'art una inteligencia que molt per ell fer podia en l'esdevenidor.

No estariam en lo verdader si fessem aquí grans elogis de las poesias d'En Miquel Pujol; eczagariam si diguessem qu'ellas poden ocupar un lloch privilegiat en la moderna renaxensa, no: las composicions que constitueyen las obras póstumas d'aquell jove, son los ensaigs del que vol entrar lo camp de las lletres, son los primers y vacil·lants passos en lo camí que porta a la realisació de la bellesa. Indicant queda ab axó que la major part d'aquellas poesias ni mostran un pensament poetich molt elevat, ni qualitats de versificació brillants; empero, y com-

(1) Barcelona.—Establiment tipogràfic de Lluís Fiol y Gros 1871.—Un quadern en 4.º a l'últim del qual va una alegoria: *May oblida l'Amistat y una Corona poética*.

parant lo grau en que en ellas se troban aquexos dos fundamentals elements de tota poesia, veyém que 'l primer se 'n porta la preferencia, es á dir, que l'autercuyda mes de que la composició enclogue una idea moral ó filosófica que li dongué verdadera importancia, que de ornarla ab las galas de la rima; circumstancia que diu molt en son favor, y que bastaria pera donar un especial valor á sos treballs. Tal qualitat clarament se demostra en la poesia «A la Amistat» y principalment en «La Recompensa», que no duptem en calificar la millor de totes, tant per la profunditat y bellesa del pensament, com pel modo de desenrotllarlo. En ella es ahont se poden apreciar degudament las no comunas disposicions del jove autor pera la poesia, y lo molt que d'ell podia esperar-se si la mort no l'hagués fet presa de sa: envejosa crueltat en la flor de sos anys, y quan comensava á emprendre treballs de major importancia y mes adequats tal vegada á sas disposicions, com es lo drama históric, despres d'haver provat ab bastant eczit, sas foras en la comedieta de costums.

Ab estas curtas ratllas donariam per termenada nostra tasca, si no 'ns creguessem en lo deber de parlar també dels treballs que acompanyan á las poesias á que 'ns hem referit. La alegoria titulada «May oblida l'Amistat» d'En Rossendo Arus y Arderiu, á qui hem aludit al comensament, ab una rapidissima y enginyosa acció y bonas qualitats de forma, es un delicat y afectuós tribut que la societat «La Tertulia catalana» dedica á qui fou un dels seus socis; com son també un recort al amich, las composicions que forman la «Corona poética» ab que acaba 'l quadern. Si la agradosa satisfacció d'haver complert ab un dels mes sagrats debers, ha sigut ja prehuada recompensa pels joves qu'han tingut y realizat lo pensament de publicar las obras póstumas d'En Miquel Pujol; la literatura catalana deu també estar regonogada als que al fer axó, han perpetuat la memoria de qui fou un de sos mes constants aymadors.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

Barcelona Juliol de 1871.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Un jutge trovant un pagés, li digué:—Ahont aneu?—Qué se jó?—respongué bruscament lo pagés; y 'l jutge trovant la resposta temeraria li digué:—No ho sabeu, pochs modos? Ja us ensenyaré jo á parlar bé.—Y seguidament lo feu pendre; y 'l pobre pagés, veyentse pres per á esser conduhit immediatament á la presó, li replicá:—No veu, Vostra senyoria, com li he respost bé; porque li juro que no sabia que hajés d'anar á la presó. Aquesta resposta feu riure al jutge, que disposá que 'l posessen en llibertat.

Entrá un home á casa l'apotecari y li preguntá s' s' comprometia á vendrerli qualsevulga mena d'esperit qué li demanés. Havent l'altre contestat que si porque en sa botiga no n'hi mancava cap, l'home li preguntá:

—Me podriau, donchs, vendre un xich d'esperit de contradicció?

L'apotecari quedá un moment cabilós, atrapat per tal pregunta, mes de prompte s'ficá á dius, y tornant á comparexe ab sa muller agafada pel bras respongué:

—Aquí 'n teniu, mes que 'n volgueu.

A la llosa d'un poeta, que havia mantingut á sa familia ab lo producte de sos versos, hi posaren los següents:

Davall d'aquesta llosa
un poeta hi reposa
que á cop de versos se guanyá la vida:
afigurat', lector, quanta mentida!

Lo Dr. Sara, metje italiá, te publicada la següent observació:

Un tendre infant dormia jagut en terra. Una gran serp se li ficá per la boca fins al estomach, de manera que la meytat del cos penetrá afins las vias digestivas. La mare del noy que era alli prop, vingué arrén y desesperada estira lo tros del animal que estava encara fora de la boca, en tal que la serp fou partida en duas parts, morint l'infelis nin asficsiat al cap de pocas horas.

L'autopsia feta, se trová que l'animal s'havia arapat ab sos caixals á la mucosa del estomach immediata.

Un fet aixis té de despertar lo cuydado dels que viuen á pagés y s'tiran confiats demunt de la herba, cercant la frescor, durant lo temps de las calors.

En aquests casos gravissims s'aconsella lo tractament per lo método del Dr. Saucerotte, en extrem senzill.

S'havia dormit en mitx d'un camp y probablement ab la boca badada, un jovenet. Una serp atreta per lo vapor de son alé, se li introduhí fins á l'estomach. De bon principi sols esperimentá una lleugera dolor, mes bentost sobrevinguérenli cólichs violents ab una sensació de fret bastant penosa. Informat del cas, Saucerotte pensá de fer bullir llet en una perola y mantenirhi á sobre d'ella, al malalt á boca terrosa; quasi al mateix instant atreta per lo baf de la llet, caygué la serp en la perola, curantse per consegüent lo jove al cap de poch.

Igual recurs diu que s'ha empleat ab brillant eczit en los casos tant freqüents d'haverse introduhit sangoneras en la gola.

NOVAS.

Dias passats visitárem las obras de la Iglesia de Junqueras, que ab los materials y plan de l'antiga, s'está construint en lo carrer d'Aragó del *Ensanxe* quedant agradablement sorpresos al veure que están aquellas tan avansadas que fa creure possible 'l que 'l citat edifici puga obrirse al culto per tot lo vinent mes d'Agost, realisantse d'esta manera una Empresa que per esser deguda solzament á la iniciativa y 'ls esforços de alguns particulars, no sabem hage tingut igual en Espanya, y de la qual pot donarsen per molt honrada esta Ciutat.

Ha aparegut lo núm. 1er de un setmanari bilingüe que porta 'l títol de «La Plassa de Sant Jaume.»

Doas obras d' alguna importància per lo que toca à la història de la nostra terra, tenim 'l gust de poder anunciar als nostres lectors y à tots los que per ella y per sa gloria s' interessin.

La una, escrita en català per lo Rnt. Ecónomo de la parroquia de Badalona D. Antoni Vergés y Mirassó, autor d' una altra obreta catalana de controversia religiosa que va publicar l' any passat, s' titula *Sant Llorenç del Munt; son passat, son present y venider* y es com ressa 'l títol, una sucinta relació històrica de las vicissituds que ha sofert aquell antic monastir, enrunat en molta part durant la guerra del any vuyt, de desde sa fundació per Ludovicus Pius l' any 812, fins à sa actual restauració duta à cap per l' autor ab la cooperació d' algunes bonas personas, desitjosas de que no desaparegue del tot una de las antigallas que encara coronan 'ls cims de nostras montanyas. En un dels nombres vinents, si Deu vol, 'ns en ocuparem mes detingudament; ara per ara, empero, fariam mal si 'ns estessem d' anticipar nostra felicitació al Rnt. Pbre. autor d' aquest interessant opúscul, perque rompent ab certa preocupació, que no dexam per ço de reconeixer un bon tros fundada, segons baix quin punt de vista s' mira, ha publicat son treball en nostra llengua, que per cert no s' trova gens encongida en lo camp de la literatura històrica que està ben feta à petjar ab molta gloria, manejada per la ploma d' En Descot y de aus altres cronistas com à tots temps se n' han valgut pera llurs obras.

De mes importància, per la magnitud y alta transcendència dels fets que tingueren lloch en la época que s' proposa estudiar lo Rnt. Pbre. D. Mateo Bruguera, es sa historia de la guerra de successió à Catalunya, que estampada à casa N' Fiol està pera publicar-se per entregas al modich preu de mitx ral cada una. La erudició y recte criteri de que donà provas en son Cronicon de Sta. Eulalia, altra obra històrica publicada per ell ja fa alguns anys, las notícies particulars que hem tingut sobre la pacient investigació que d' un sens fi de documents inèdits obrants en arxius nacionals y estrangers y 'l bon concepte que n' han format personas ilustradas que han tingut ocasió desentirne trossos, à jutjar per los extractes de las sessions de la Academia de Bonas Lletres de Barcelona, de que l' autor es un dels socis, 'ns autorisan pera esperar que serà una obra de profitosa lectura y que donarà 'l verdader to que la imparcialitat històrica, no gayre predominant en certs escriptors venals, eczige per la pintura d' aquella época tant desastrosa pera Catalunya, de que fou digne coronament la pau de Utrech, basa principal del equilibri de la Europa diplomàtica fins al any 15.

Molt 'ns plau que 'ls que s' senten ab forsas suficients pera ferho, las esmersen en l' estudi d' épocas passadas en que sempre hi ha molt que apendre: y aportin son caudal intelectual à est fons comú de la gloria d' un país, que s' en diu sa història, sempre útil y de gran ensenyansa per tothom que tinga dos dits de front.

Sabèm que l' «Academia de la Juventud Católica» d' esta ciutat en son reglament intern, que acaba d' aprovar, consigna que las comunicacions que haje de trametre à Societats catalanas deuran esser escrites en 'l idioma de la terra, y que 'ls treballs y composicions literarias ó científicas que en las sessions se llegescan poden esser indistintament en català ó castellà. Nos alegrem de totas veras que nostre llenguatge s' vaja adoptar en las societats de Catalunya y felicitem à la «Juventud Católica de Barcelona» per aytal acort que de poch en poch confièm s' anirà estenent fins à esser lo català 'l llenguatge oficial de dita Academia.

Podèm assegurar à nostres lectors que 'ls projecte de restauració de la Catedral de Barcelona no s' dexa de má. A est fi l' «Associació pera solemnizar lo XXV Aniversari de l' elecció del Papa Pio IX» nombrà una comissió, que té per encàrrech formular las bases d' una *associació ó fundació* pera portar à cap l' eccecució ó de dit projecte, y que s' reunirà un d' aquests dias.

Se 'ns ha dit que la mateixa «Associació» tracta de publicar una memoria, escrita en nostra llengua, ressenyant las festas, que en Barcelona, ab motiu del dit Aniversari, s' celebraren.

Se 'ns ha dit que ben prompte veurà la llum pública la desitjada Historia de Catalunya de N' Antoni Bofarull.

Que sia aviat que ja 'ns disposem à llegirla ab la seguretat de que molt nos ha de plaurer.

Pel número vinent tenim ja preparat un notable follet que sens dubte plaurà à nostres suscriptors, y que publicarem en la mateixa forma que 'l qu' avuy acaba.

Ab lo robo del monastir de Pedralbes, ocorregut dias enrera, han desaparegut, segons se 'ns ha assegurat, joyas verdaderament artísticas, com son la custodia, 'l calzer y altres. En bona fé desitjem que l' activitat de qui en est assumpte entenga fassa sabernos lo nom ó noms dels furtadors que no s' accontentaren ab endursen las alhajas, sinó que hagueren de dexar son instint satisfet, convertint lo dit monastir en un sol de confusió.

Avans d' acabar est mes ja estarà termenada la impressió del «Calendau» traduït al català per En Joseph Roca y Roca, y no 'ns entretenim à fer eloris de la dita obra, ja que dins molt poch dias podràn fullejarla nostres lectors y parlarlosen estensament nosaltres.

En lo que va de mes s' han estrenat en los teatres d' esta capital duas comedias del mateix género, servint d' argument à abduas un mateix fet, quals títols son «Lo Sant de Sans» y «Lo curandero de Sans.»

Ja que per falta de lloch no ho podem fer avuy, parlarèm en lo vinent número de «Los estudios de Cervera» lletra de D. Serafi Pitarra y música de don Nicolau Manent, sarsuela estrenada ab regular eczit en lo teatre del Tivoli.

En lo *Círcul Republicà* de Tarrassa, s' ha establert entre altres, una càtedra d' idioma català. Donem una cordial felicitació als tarrassenchs.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMAS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.